

“Ne bo prišel daleč, kdor bo vnaprej vedel, kam hoče iti”

Henry Miller: *Knjige v mojem življenju*, Beletrina, Ljubljana 1999

Se že bojim, da o tej knjigi Henryja Millerja ni mogoče pisati drugače kot na njemu lasten način: divje, zanesenjaško, mestoma patetično. Najdemo ga, kako se z žarečimi očmi utaplja v “fantastični zmedi naslovov”, kjer ga navdihuje “vseobsežna zatopljenost v nešteto manifestacij življenja”, tako kot tudi “alkimistična narava vseh odnosov med ljudmi”. Kaj pa preostane bralcu? Če smo že pozabili, nas spomni, da beremo pač zato, da bi našli lastne misli, izražene na najrazličnejše načine drugih. “Ne da bi sploh kaj uplahnil pravi užitek pri branju, se začneš zavedati čudovitega stopnjevanja zavesti.” In kar je najlepše od vsega: navidezna nedosegljivost vrhunskega stanja zavesti se izkaže ukrojena po človeški meri, še več, prirojena nam je in na kožo pisana, v otroštvu in mladostnih zanesenjaštvih je kar se da očitna, po izgonu iz raja pa kljub vsemu še vedno dosegljiva. Millerjeva magija je torej magija pristnosti, in ne, kot bi se utegnilo zazdeti, demonične kompliciranosti; edina težnja, ki obvladuje branje in življenje (enega od drugega kmalu ni več mogoče ločevati), pa je globoko zakoreninjena želja po razmišljanju z lastno glavo, gledanju z lastnimi očmi, po dihanju s polnimi pljuči in naravni radovednosti. Kje začeti? Na začetku, prav tam, kjer smo, vsak iz svojih

lastnih danosti in omejitev. “Zakaj genij je navsezadnje zmožnost reševati se iz okoliščin, v katere je človek zapleten, zmožnost osvobajati se iz začaranega kroga ... Lahko mi rečete, da te vrste moči nimate. Ravno to je moje stališče. Če naj odkrijete svojo lastno moč, moč, ki je v vas, morate biti pripravljeni in voljni spoprijemati se z vsako vrsto izkušenj.” Bralcu se torej obeta nič manj kot dosmrtno ljubezensko razmerje s knjigami, ki pa je v enaki meri tudi ljubezen do sveta, simbioza z lastno dušo in dušami drugih, polno uživanje v vonjih, barvah in okusih sveta.

Pri tem pa je prijazno ustrezno tudi vsem, ki bi pred izbruhom svobode potrebovali slikovito soočenje z lastno bedo: “Popolnoma je jasno, da naš današnji način življenja ne daje možnosti za primerno hrano. Če bi jih dajal, sem prepričan, da bi manj brali, manj delali, si manj prizadevali. Ne bi potrebovali nadomestkov, ne bi se sprijaznili z nadomestnimi oblikami bivanja. To se nanaša na vsa področja: na hrano, spolnost, potovanja, religijo, pustolovščine. Svojo pot začnemo slabo. Hodimo po široki deželni cesti z eno nogo v grobu. Nimamo določnega cilja ali namena, ne smemo biti po svoji volji brez cilja ali namena. Večinoma smo mesečniki in umremo, ne da bi sploh kdaj odprli oči.

Če bi ljudje globoko uživali v vsem, kar berejo, ne bi bilo opravičila za takšno govorjenje. Vendar ljudje berejo, kakor živijo – brez ciljno, na slepo, neučinkovito in nemirno.”

Menda smo vsi opazili, da je pisanje o branju zadnji čas v porastu. Branje je, podobno kot pisanje, ustvarjalno

opravilo, daleč od samoumevnosti, s tem pa tudi problematično. Veliki pisatelji se vse bolj predstavljajo tudi kot veliki bralci. Koliko torej brati, in predvsem, kako? Vsem, ki jih je vsemogočni profoks Eco pred kratkim ponovno prestrašil (*Šest sprehodov skozi pripovedne gozdove*), se ponuja prijaznejša vizija, bolj iskrena in na kožo pisana, kot da je najbolj obetavne vzpodbude mogoče dobiti od pisatelja, ki prostodušno priznava, da ne bere več kot dve uri na dan (če ima srečo). Nedosegljivi Borges, ki vzbuja vtis, kot da je prebral vse knjige, vključno s tistimi, ki ne obstajajo, bo po vsej verjetnosti tudi vnaprej ostal to, kar je, imamo pa možnost, da se znebimo vsega, kar je bedasto v strahospoštovanju do erudicije. Calvinov bralski roman *Če neke zimske noči popotnik* bo v primerjavi z Millerjem izzvenel še veliko bolj trapast, kot je, pač pa bodo tem lepše zasijala njegova povsem esejistična *Ameriška predavanja*. Vsem zainteresiranim lahko priporočim še eseje, ki se občasno pojavljajo na straneh *Sodobnosti* (dobra primera imamo v letošnji aprilski številki), na neprestane polemike o zatonu knjige pa tako ali tako naletimo kjer koli.

Naj se vrnemo k Millerju. Pustimo ob strani njegove opazke o Shakespeareju in branju na stranišču. O tem naj si vsak misli, kar sam hoče. Bolj bi si veljalo ogledati pisatelje, ki udeležujejo njegove najgloblje težnje. Ob navdušenju nad branjem, ki je strastno in iskreno, vendarle ugotavlja, da bi bilo zanj bolje, če bi bral desetkrat manj, ob tem pa priznava, da je intelektualno življenje v nekem obdobju popolnoma odpisal, postal fizični delavec, in še

več, "pravcati kmetavz". Prav tako pa mu lahko verjamemo, ko na drugem mestu zasledimo, da so njegovi predhodniki "romantični, demonični, izpovedujoči se, subjektivni tipi pisateljev". Millerjev bralski svet je odprt sistem, kjer se bralske izkušnje, kot smo že videli, povsem neprisiljeno stapljajo z življenjskimi. Izjave, ki bi pri sistematiki izzvenele protislovno, so pri njem kvečjemu znamenje bogatega in občutljivega odzivanja, visoko razvite dojemljivosti, ki brezkompromisno odreagira na spremenljivost bivanja. Fascinacija nad mistiki in vizionarji ne izključuje zemeljskih podkrepitev, ko ugotavlja, "kako trdne značaje imajo moji zgodnji idoli ... poslovni možje, ki so se zavzemali za agrarne reforme, se zanimali za vojaško strategijo, jadrili z jahtami, se zabavali z lovom na veliko divjačino, se zapletali v politične spletke, se poglobljali v arheologijo, simbolizem in tako naprej". Od običajnih hiperaktivcev pa se razlikujejo po svoji skrivnostni povezanosti s "podzemnimi hodniki misli". Njihovo negrešljivo znamenje je nekakšna ravnodušnost do izida lastne usode, nepri stranost do sebe samega.

Seveda pa brez žensk tudi tokrat ne bo šlo. Saj je Henry Miller. Iz senc preteklosti se izvije ena z imenom in priimkom. Emma Goldman. Na strani 381 vodi predavanja o evropski dram.

Lucija Stepančič